

นวัตกรรมแผนที่กับความสำคัญต่อภูมิรัฐศาสตร์: กรณีศึกษาเมืองข้าว-เมืองปลา (รังสิต-ธัญบุรี-มีนบุรี)

อรรคพล สาดัม

akkaphon@gmail.com

นักวิชาการอิสระด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บทคัดย่อ

แผนที่เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยแสดงเส้นทางเดิน ถิ่นที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร ในทางภูมิศาสตร์ แผนที่มีความสำคัญต่อการศึกษาข้อมูลเพื่อประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางการเมือง ในฐานะคือฐานข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ในปัจจุบัน แผนที่ถูกนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ อย่างกว้างขวางตามความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีจากการที่จำนวนประชากรเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ความจำเป็นในการวางผังเมืองให้เหมาะสมกับการขยายตัวของชุมชน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงเพิ่มมากขึ้นตามมา แผนที่จึงมีความสำคัญต่อการนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อหาศักยภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนที่เป็นเครื่องมือสำคัญของนักภูมิรัฐศาสตร์ เพื่อใช้ศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ และนำมาวางแผนดำเนินการเตรียมรับหรือแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นแนวพรมแดนระหว่างประเทศ สภาพภูมิศาสตร์ และตำแหน่งทางสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องเกี่ยวกับ ลักษณะภูมิประเทศที่สำคัญ การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนนั้น แผนที่เป็นสิ่งแรกที่ต้องผลิตขึ้นมาเพื่อการใช้งานในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้ทราบทำเลที่ตั้งสภาพทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร ช่วยให้เข้าใจภาพรวม และความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ได้มากขึ้น ทำให้วางแผนและพัฒนาเป็นไปได้อย่างสะดวก และมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคมและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จำเป็นต้องอาศัยแผนที่ช่วยให้การดำเนินการวางแผนพัฒนาสังคมเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมต้องอาศัยการอ่านรายละเอียดในแผนที่ทั้งในอดีต และปัจจุบันเพื่อเปรียบเทียบกัน และเพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อมูล หรือสมมุติฐานของ เหตุการณ์ที่จะเกิดในอนาคต ดังกรณีศึกษาแผนที่แผ่นดินของเมืองปลาคูเมืองข้าว มีนบุรี ธัญบุรี รังสิต จังหวัดปทุมธานี

คำสำคัญ: นวัตกรรมแผนที่ ภูมิรัฐศาสตร์ รังสิต ธัญบุรี มีนบุรี

Received: 23/04/2021

Revised : 11/05/2021

Accepted: 12/05/2021

**Map Innovation and Its Importance to Geopolitics:
A Case Study of Rice and Fish Towns (Rangsit - Thanyaburi - Minburi)**

Akkaphon Satum
akkaphon@gmail.com
Independent Academic

ABSTRACT

Map is an important that shows corridors, habitats, food sources in the corridors, is important for the study of information for both economic and political benefits. As a result of the increasing number needed in urban planning to suit the expansion of communities and the subsequent cleaning up, rural areas are becoming more and more important. Continuing to rethink information to determine climate paths and resources available for reference development, maps, in particular, are the principles for geopolitics to study the climate of the vapor and use them to plan, plan or modify. The situation arises, whether it is an international landscape, competing for a position, the correct position on critical ideas,

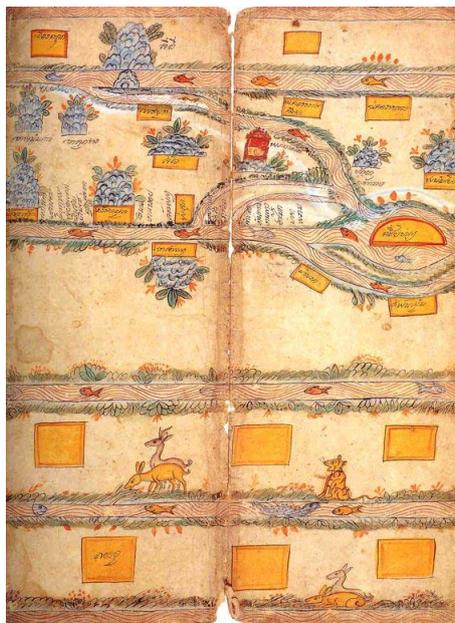
Economic development for stability and the market is one that must be produced for use. Work in economic and social development planning and To provide basic information to the location, environment, corridors, property, gain a greater understanding of the picture and the relationship between them, making plans and developing to be able to be convenient and efficient as well as social conditions. And environment the direct, ever-changing process requires a map to help implement social development planning in the right direction. Different For the benefit of searching for information or content of upcoming events, for example, a global case study of Fish Town, Rice Town, in Pathumthani Province, Thailand.

KEYWORDS: Map Innovation, Sociopolitical, Fish Town, Rice Town, Pathumthani Province, Thailand.

บทนำ

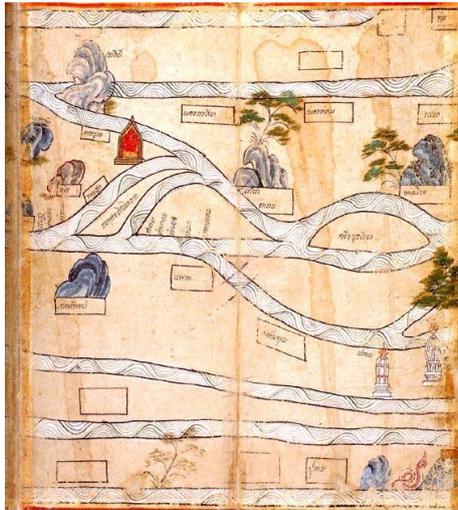
เมื่อเราย้อนพินิจอดีต ชวนทบทวนพื้นที่ ที่ดิน ดินแดน ยกตัวอย่างเมือง ผ่านช่วงเวลา ยาวนานบางแง่มุมในอดีตอดีตจักรวาลเป็นส่วนหนึ่งของการหล่อหลอมโลกทัศน์ชุมชนในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ อันสะท้อนแนวคิดกำเนิดโลก ธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นไม่สามารถ ควบคุมได้ ตามกฎแห่งกรรม แสดงถึงชุมชนเลือกใช้ชีวิตเข้ากับเงื่อนไขต่าง ๆ ภายในท้องถิ่นของตน โดยรับจากศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธนิกายเถรวาท และความเชื่อพื้นบ้าน ส่วนคติไตรภูมิแสดงถึง ความสัมพันธ์ของคติน้ำระหว่างสัตตมหาสถานกับเมืองในชมพูทวีปคือภาพสะท้อนอดีตจักรวาลทาง พุทธของมนุษย์และสัตว์ในป่าหิมพานต์

จากอดีตแม่น้ำโขงเป็นพรมแดนธรรมชาติ เปลี่ยนเป็นสู่การสร้างอาณาจักรมณฑลของตน ทำให้ ก่อเกิดแนวคิดสร้างรัฐชาติ มีพรมแดนเป็นการผนวกกลืนอาณาจักรเพื่อสร้างความมั่นคงเข้ามาใน รัฐ [1] ตามอิทธิพลภูมิศาสตร์ของวิทยาศาสตร์แบบตะวันตก ทำให้ต้องมีการสร้างนิยามรัฐชาติ ทั้ง ด้านเศรษฐกิจ ภาษี การศึกษา และวัฒนธรรม รัชกาลที่ 4 ได้นำเหตุผล และเทคโนโลยี มาผลิตแผนที่ ทั้งที่ยุคก่อนไม่จริงจั่งเรื่องพรมแดน แต่โดนแรงบีบจากการชู้ทำสงครามจากตะวันตก

ภาพที่ ๑๗ แผนที่โบราณ : แสดงสถานที่และเมืองสำคัญต่างๆ
เช่น เขาคันทวน เขาค้อวัง เมืองลพบุรี เขาสรรพยา เมืองชัยนาท นคร สุพรรณภูมิ
และสถานที่ประติฐานรอยพระพุทธบาท

ภาพที่ 1: แผนที่โบราณกรุงศรีอยุธยาจากสมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงศรีอยุธยา

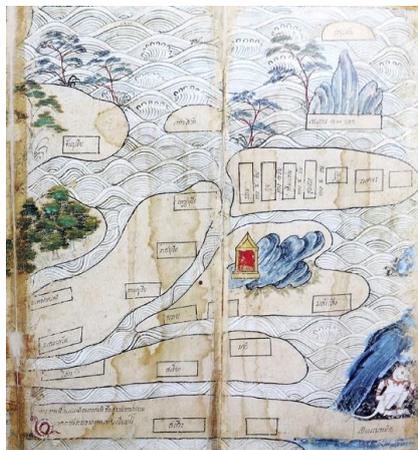

ภาพที่ ๒๒๘ แผนที่โบราณ : แสดงเมืองต่างๆ สถานที่ประติมากรรมพระพุทธรูป และเจดีย์ต่างๆ
เช่น พระประธาน พระประธานองค์ ๒ เป็นต้น

ภาพที่ 2: แผนที่โบราณกรุงธนบุรีจากสมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงธนบุรี

การเปลี่ยนโลกทัศน์แผนที่ไตรภูมิสู่วัตถุกรรมแผนที่

การปรับเปลี่ยนทางวัตถุกงานศิลปะ และการสร้างแผนที่สมัยใหม่ไม่มีไตรภูมิกับทฤษฎีอีกแล้วตามรูป แต่เมืองในสมุดภาพไตรภูมิหลายเมือง ยกตัวอย่างเช่นเชียงใหม่ เชียงราย นครเชียงใหม่ อโยธยา (ศรีอยุธยาในสมุดภาพไตรภูมิ) กับภาพทฤษฎีสมัยอยุธยา ก็เกี่ยวพันตามเนื้อเรื่องรามเกียรติ์ ที่มีเรื่องกองทัพวานรสร้างถนนไปกรุงลงกา และต่อมาพระรามยกกรุงอยุธยาให้ครองกึ่งหนึ่ง แต่ทหารอย่างทฤษฎีได้ถวายดินพระรามด้วย

ภาพที่ 3: แผนที่โบราณกรุงธนบุรีจากสมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงธนบุรี

การปฏิวัติอุตสาหกรรม นวัตกรรมการผลิตด้วยเครื่องจักร ในยุโรป และการแพร่กระจายขยายวัฒนธรรมทุนนิยม ล่าอาณานิคมถึงสมัย ร.4 ที่ John Bowring เป็นที่รู้จักกันดีนอกไทย จากตั้งสโลแกนว่า เป็นที่รู้จัก การค้าเสรีคือ พระเยซูคริสต์ เป็นผู้ค้าเสรี (หรือวาทะของพระเยซูที่ตรัสแก่สาวกรุ่นแรกว่า “จงตามเรามา เราจะทำให้ท่านเป็นชาวประมงจับคน”) ภาพสะท้อนจากสนธิสัญญาเบาว์ริง (มีโลกาภิวัตน์การค้าเสรี) ช่วงยาวของระบบทุนนิยม(พระหัตถ์ของพระเจ้า คือ มือที่มองไม่เห็นต่อกลไกตลาด)

เมื่อปีพ.ศ. 2377-2379 (ค.ศ.1834-1836) คณะทูตของอังกฤษชุดหนึ่งถูกส่งไป เชียงใหม่ ศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา การกิจอย่างหนึ่งของพวกเขาคือเตรียมการเจรจาเขตแดนระหว่างล้านนากับจังหวัดตะนาวศรี อังกฤษเล็งเห็นศักยภาพของอุตสาหกรรมป่าไม้ในล้านนา แต่หลังจากศึกษาบันทึกท้องถิ่นแล้วพบหลักฐานว่าพม่าเคยมีสิทธิเหนือฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน พวกเขาจึงเตรียมเสนอ(ต่อเชียงใหม่)ให้แม่น้ำสาละวินเป็นเส้นเขตแดน เป็นต้น

จากนั้น หลายปีต่อมาสยามเริ่มทำเขตแดนตามที่การทำแผนที่แบบตะวันตก มีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 (กำเนิดแผนที่เป็นเมืองต่าง ๆ) ใน พ.ศ. 2418 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งหน่วยทหารช่างขึ้น ในกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ให้นายเฮนรี อะลาบาสเตอร์ (Henry Alabaster) (ซึ่งเคยรับราชการสถานทูตอังกฤษ แล้วเข้ามารับราชการไทยเป็นที่ปรึกษาส่วนพระองค์) เป็นหัวหน้า นายนาวาเอก ลอฟทัส (Lophthus) เป็นผู้ช่วย และมีหม่อมราชวงศ์แดง (หม่อมเทวาราช) นายทัต (พระยาสมสรรพรการ) นายสุด (พระยาอุดรกิจพิจารณ์) และหม่อมราชวงศ์แปลก (พระยาสากลกิจประมวล) ทั้ง 4 นายนี้ เป็นนายทหาร ในกรมทหารมหาดเล็ก ให้เข้ารับการอบรมฝึกหัดในหมวดทำแผนที่นี้

โดยงานที่ได้ทำไป ได้แก่ การทำแผนที่บริเวณ ถนนเจริญกรุง บริเวณใกล้พระราชวัง และบริเวณ ปากอ่าวเพื่อการเดินเรือ และใช้เป็นแนวทางป้องกันทางทะเลด้านอ่าวไทย ใน พ.ศ. 2423 ทางรัฐบาลอังกฤษได้(สถาปนากำหนดแผนที่อินเดียยังขึ้นกับอังกฤษ) ขออนุญาตให้สถาบันการแผนที่อินเดียเข้ามา ทำการสำรวจ แผนที่ทางทะเล มีนายร้อยเอก เอช. ฮิลล์ (H. Hill) เป็นหัวหน้ากองแผนที่ นายเจมส์ แมคคาร์ธีเป็นผู้ช่วย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชานุญาต และโปรดเกล้าฯ ให้นายอะลาบาสเตอร์ ดำเนินการให้นายแมคคาร์ธีได้เข้ามาทำงานกับรัฐบาลไทย ภายหลังเสร็จงานของสถาบันการแผนที่อินเดีย

เมื่อนายเจมส์ แมคคาร์ธี ได้เริ่มเข้ารับราชการ ไทยเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2424 โปรดเกล้าฯ ให้สังกัดสมุหพระกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ซึ่งการทำแผนที่แบบตะวันตกในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่ นายแมคคาร์ธีเข้ารับราชการไทย การทำแผนที่ ซึ่งได้จัดทำก่อนสถาปนาเป็น กรมแผนที่เริ่มแรกในตอนปลาย พ.ศ. 2424 เป็นการสำรวจ สำหรับวางแนวทางสายโทรเลข ระหว่างกรุงเทพฯ และมะละแหม่ง (Moulmein) ผ่านระแหง (ตาก) เมื่อเสร็จงานสำรวจวางแนวทางสายโทรเลข แล้ว ต่อมานายแมคคาร์ธีดำเนินการตั้งโรงเรียนแผนที่ คัดเลือกนักเรียน จากกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ จากจำนวน 30 คน

ซึ่งใช้เวลา เรียนประมาณ 3 เดือน แล้วย้ายกลับมากรุงเทพฯ คัดเลือกได้ผู้ที่จะเป็นช่างแผนที่ได้ 10 คน เริ่มสำรวจทำแผนที่มาตราส่วนขนาดใหญ่บริเวณลำเพ็ญ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2425 นายแมคคาร์ธีได้รับคำสั่งให้ไปสำรวจทำแผนที่บริเวณลุ่ม แม่น้ำดิน ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำปิง บริเวณ ต้นแม่น้ำดินเป็นป่าไม้สักหนาแน่น ได้มีกรณี พิพาทเรื่องเขตระหว่างเชียงใหม่กับระแหงเกี่ยวกับ สิทธิการเก็บภาษีอากร เสร็จงานนั้น ต่อมาเดือนมิถุนายนถึงพฤศจิกายน พ.ศ. 2426 เวลานั้น ได้รับรายงานมีการก่อการไม่สงบจากพวกฮ่อ ในภูมิภาคทางตะวันออกเฉียงเหนือ ทางราชการเห็นเป็นการสมควรที่จะต้อง มีการสำรวจทำแผนที่บริเวณที่เกิดความไม่สงบ

ในการไปทำงานแผนที่ครั้งนี้ มีนายเจ. บุษ (J.Bush) และช่างแผนที่ไทย ๗ นาย เป็นกองทำแผนที่ และทางราชการได้จัดกองทหาร 200 คน มีนายลีโอโนเวนส์ (Leonovens) เป็นผู้บังคับบัญชาควบคุมไปด้วย ทั้งคณะได้ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2426 โดย ทางเรือ ถึงสระบุรีแล้วเดินทางทางบกต่อไปถึง นครราชสีมา และเดินทางต่อไปผ่านพิมาย ภูไทสง และกุ่มกวายไปถึงหนองคายริมฝั่งแม่น้ำโขง จาก หนองคาย ให้นายบุชเดินทางต่อไปยังหลวงพระบาง

ส่วนนายแมคคาร์ธีเดินทางต่อไปยังเวียงจันทน์ก่อน แล้วต่อไปยังเชียงขวาง ผ่านเมืองฝาง และเมืองจัน แล้วจึงล่องตามลำน้ำจัน มาออกแม่น้ำโขง กลับมายังหนองคายอีก แล้วเดินทางต่อไปถึง หลวงพระบาง ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2426 ได้กำหนดการไว้ว่า จะอยู่ทำงานที่บริเวณนี้ในระหว่าง ฤดูฝน แต่นายบุซได้ล้มป่วยลงและได้ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2426 เนื่องจาก ไข้พิษ ดังนั้นต้นเดือนกรกฎาคม นายแมคคาร์ธี จึงได้ยกกองกลับกรุงเทพฯ

นายแมคคาร์ธีรับราชการได้ประมาณ 2 ปี ก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระวิภาค ภูวดล เมื่อวันที่ 13มกราคม พ.ศ. 2426 ภายหลังจากนั้นกองแผนที่ไทยได้นายดี.เจ. คอลลินส์ (D.J.Collins) ช่างแผนที่จากสถาบันการแผนที่อินเดียเข้ามารับราชการไทย เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2426 ซึ่งเหมาะแก่เวลาที่ จะยกกองออกไปภาคเหนือ พระวิภาคภูวดลจึงได้ยกกองออกเดินทาง ใน เดือนพฤศจิกายน มีนายคอลลินส์ไปด้วย และมีหน่วยทหารคุ้มกัน ซึ่งมีนายเรือโทรอสมุสเซน (Rosmussen) เป็นผู้บังคับบัญชาทหารเรือ 30 คน เดินทางทางเรือ ผ่านชยันต นครสวรรค์ไปถึง อุดรดิตถ์แล้วเดินทาง ทางบกถึงน่าน

เมื่อเดินทางต่อไปถึงท่าขุน ริมน้ำโขง กลุ่มของพระวิภาคภูวดลได้เดินทางทางน้ำไปพบ กันกับอีกกลุ่มหนึ่งที่หลวงพระบาง จากหลวงพระบาง กองแผนที่ได้เดินทางต่อไปยังทุ่งเชียงคำ ซึ่งเป็นที่ตั้งกองทหารไทย กำลังทำการปราบพวก ก่อการร้ายฮ่อ เมื่อเสร็จธุกิจกับข้าหลวงที่กำลัง ทำ การปราบฮ่อ ได้ยกกองทำแผนที่ไปที่หลวงพระบาง และทำการบุกเบิกสำรวจและทำแผนที่ ภูมิ ประเทศบริเวณเหนือของแม่น้ำโขง และตะวันออกของหลวงพระบาง แล้วยกกองกลับกรุงเทพฯ เมื่อ วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2427

กองการแผนที่คงเป็นส่วนหนึ่งในสังกัดกรม ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์จนถึงวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2428 จึงได้มีพระบรมราชโองการ สถาปนาขึ้นเป็นกรมทำแผนที่ แยกออกจากกรม ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ และมีพระวิภาคภูวดลเป็นเจ้ากรม กรมทำแผนที่เปลี่ยนชื่อหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายเป็นกรมแผนที่ทหารมาจนปัจจุบันนี้ [2]

ดังนั้น การวิเคราะห์การสร้างรัฐชาติจากแผนที่ ผ่านการผลิตซ้ำด้วยจักรกลเป็นกระดาษ ภาพแผนที่ ได้มีปัจจัยและผลกระทบของอิทธิพลการเข้ามาของจักรวรรดินิยมตะวันตกในดินแดน สยาม ได้แสดงให้เห็นถึงการทำแผนที่ ที่มีมาเหตุวิกฤติการณ์เสียดินแดนจากฝรั่งเศส ร.ศ.112 ทำ แผนที่สู้กับฝรั่งเศส จากนั้นการรวมความสำคัญของอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ในศูนย์กลางเมือง กรุงเทพฯ มีการเปลี่ยนผันยุ่งเหยิง (Disruptive) จนกระทั่ง เราได้เกิดเป็นแผนที่สยาม ซึ่งผู้เขียน ยกตัวอย่างนวัตกรรมแผนที่ ชลประทาน ทำให้พัฒนาทุ่งรังสิต เมืองข้าว และเมืองปลาด้วย

นวัตกรรมแผนที่จากรัฐชาติสู่นวัตกรรมแผนที่ต่อการพัฒนาทุ่งรังสิต

พื้นที่ ๆ รู้จักกันในนาม “ทุ่งรังสิต” หรือ “ทุ่งหลวงรังสิต” นั้นเดิมเรียกว่า “ทุ่งหลวง” หมายถึงทุ่งอันกว้างใหญ่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณตอนใต้อยุธยาจนจรด กรุงเทพฯ มีแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำบางปะกง เป็นแนวกระหนาบทางซ้ายและขวา กับมีคลองแสน แสบ-บางขนากเป็นแนวเขตแดนทางตอนใต้ เช่นเดียวกับเมื่อมีการขุดคลองแสนแสบในสมัยรัชกาลที่ 3 ทำให้ท้องทุ่งขนาดใหญ่บริเวณคลองแสนแสบและคลองสาขามีชื่อเรียกเฉพาะว่า “ทุ่งหลวงแสน แสบ” หรือ “ทุ่งแสนแสบ” จนถึงในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ยกฐานะทุ่งหลวงทั้ง 2 แห่งเป็น เมืองมีนบุรี- ทุ่งหลวงแสนแสบ และเมืองธัญญบุรี-ทุ่งหลวงรังสิต [3]

อาณาบริเวณทุ่งรังสิต หรือเดิมเรียกว่า “ทุ่งหลวง” นั้นครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 2,000 ตารางกิโลเมตร หรือ 1.5 ล้านไร่ ใน ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 บริเวณ “ทุ่งหลวง” หมายถึงท้องทุ่งอัน

กว้างใหญ่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาและทางตอนใต้ของ ออยุธยาลงมาจรดกรุงเทพฯ ภูมิภาคนี้ประเทศดั้งเดิมของ “ทุ่งหลวง” คือที่ราบลุ่มต่ำประกอบด้วย หนองคลองบึงตามธรรมชาติ เมื่อกองกุดูฝน และในช่วงน้ำหลาก มาจากทางเหนือ “ทุ่งหลวง” ก็จะกลายเป็นทุ่งรับน้ำ กว้างใหญ่ ก่อนที่จะไหลออกไปสู่ทะเลตามธรรมชาติสู่แถบ คลองด่าน ตำบลบางเหี้ย จังหวัดสมุทรปราการ

แต่เดิมมา “ทุ่งหลวง” อุดมไปด้วยพืชจำพวกหญ้า และหญ้าน้ำ จึงเป็นที่อาศัยของสัตว์ขนาดเล็กเช่นหนู นกน้ำและสัตว์ เลี้ยงคาน ไปจนถึงสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่เช่น กวาง ละมั่ง สมันและโขลงช้าง เดิมทีมีผู้คนอาศัยอยู่ในบริเวณทุ่งหลวง อย่างกระจัดกระจาย ทุ่งหลวงจึงเป็นพื้นที่ และชุมชนที่ “เว้งว่าง ขาดชีวิตทางสังคมและวิญญาณ” ต่อมาเมื่อผู้คนเริ่มอพยพเข้ามามากขึ้น ภายหลังการริเริ่มชุด “คลองรังสิต” ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดย “บริษัทชุดคลองแลดูนาสยาม” จนกระทั่งสามารถจัดตั้ง ขึ้นเป็นเมืองแห่งข่าว “ธัญบุรี” เทียบเคียงกับเมืองแห่งปลา คือ “มีนบุรี” นิเวศวิทยาของ “ทุ่งหลวงรังสิต” ก็เปลี่ยนแปลง ไปอย่างสำคัญ ผู้คนกลุ่มต่าง ๆ มอญ ไทย คนจีน ลาว (อีสาน) มุสลิมมาลายุเข้ามาตั้งรกรากเพิ่มมากขึ้น พร้อมกับกับ การกอร่นไปของโขลงช้างและการสูญพันธุ์ไปโดยสิ้นเชิงของ เนื้อสมัน กวางชนิดหนึ่ง ซึ่งค้นพบเฉพาะ ที่เมืองไทยเพียงแห่งเดียวในโลก และเคยอาศัยอยู่อย่างชุกชุมใน “ทุ่งหลวงรังสิต” [4]

ดังนั้น ผู้เขียนยกตัวอย่างนวัตกรรมแผนที่ แม้ว่าจะได้รับสัมปทานชุดคลองมาตั้งแต่ พ.ศ. 2431 แล้ว แต่ในสัญญาได้ระบุไว้ว่า บริษัทชุดคลองแลดูนาสยามต้องเสนอแผนการชุดหรือซ่อมคลอง ระบุแผนที่การชุด ขนาดคลอง และกำหนดระยะเวลาการทำงาน ให้เสนอบดีกรมเกษตรธิการ (เดิมคือ กรมนา ต่อมายกฐานะขึ้นเป็นกระทรวงเกษตรธิการใน พ.ศ. 2435) พิจารณาก่อนทุกครั้ง โดยใน พ.ศ. 2433 บริษัทได้ยื่นหนังสือขออนุญาตชุดคลองครั้งแรกรวม 8 สาย แต่พระยาภาสกรวงศ์ (พร บุณนาค เป็นบุตรคนเล็กของสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุณนาค) กับหม่อมอิน) เสนอบดีกรมเกษตรธิการในขณะนั้น อนุญาตให้ชุดได้เพียงสายเดียว คือ คลองสายหลัก ซึ่งเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

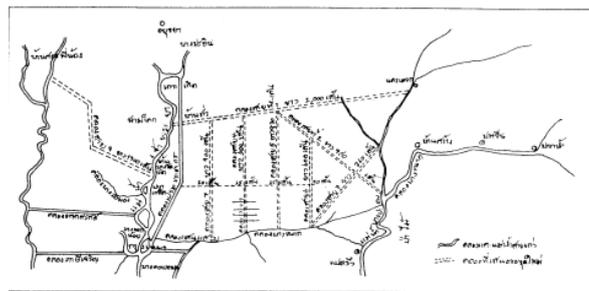
โดยแผนที่ ทำให้เห็นภาพที่ดิน แผ่นดินของเมืองปลาคู่มืองข้าว โดยประวัติศาสตร์มีนบุรี สู่ธัญบุรี ในจังหวัดปทุมธานี ก่อนการตั้งจังหวัดธัญบุรี แต่เดิมพื้นที่นี้ขึ้นกับมณฑลกรุงเทพ เป็นป่ารกชัฏมีดินอุดมสมบูรณ์แต่ขาดแคลนน้ำเป็นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่เรียกว่า “ทุ่งหลวง” มีอาจพัฒนาเป็นพื้นที่ปลูกข้าวที่อุดมสมบูรณ์ได้เพราะขาดระบบชลประทาน พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ ทรงก่อตั้ง บริษัท ชุดคลองแลดูนาสยาม จำกัด ขอพระบรมราชานุญาตชุดคลองส่งน้ำเมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2431 เป็นต้น

ซึ่งดอมปนีได้มีหนังสือเรียนเจ้าคุณเกษตราธิบดีเนื่อง ๆ ให้อนุญาตตามสัญญา ให้ได้ชุดคลองในที่หลวงซึ่งยังไม่มีผู้จับจอง ชุดตั้งแต่คลองแสนแสบถึงสระบุรี และตั้งแต่บางบัวทองถึงบางหวาย แต่เจ้าคุณหาได้ถือตามสัญญานั้นไม่

แต่ได้มีหนังสือถือดอมปนี ลงวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2434 ว่ามีคนหลายจำพวกจะไปชุดคลองเป็นอันมากในที่ซึ่งดอมปนีได้ทำแผนที่ไว้แล้ว ดอมปนีจะได้ทัดทานต่อการหาชอบธรรมนั้นไม่ และได้ทำเรื่องราวยื่นต่อพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทววงศ์วโรปการ ก็ได้ทราบกรุณาสัญญาว่าจะช่วยดอมปนีให้ได้หนังสือแข่งขัน ซึ่งควรจะให้ตาในหนังสือขอพระบรมราชานุญาตของดอมปนี และการที่บริษัทไม่ได้รับอนุญาตดังกล่าว บริษัทได้มีหนังสือ ลงวันที่ 11 กันยายน พ.ศ.2434 ถึงพระยาภาสกรวงศ์ว่า ข้าพเจ้าเห็นว่าเจ้าคุณมียอมจะอนุญาตให้แข่งขันแก่ดอมปนีตามที่ขอ

เพราะเช่นนั้นคอปปีจึงคิดเห็นว่า คอปปีควรที่จะลงมือขุดคลองในที่นั้นตามแผนที่ของคอปปีไม่ต้องวิตกต่อความผิด ถึงแม้ว่าจะไม่ได้รับอนุญาต เหตุฉะนั้นคอปปีก็ได้ลงมือขุดคลองเป็นอันมาก ซึ่งมีในแผนที่ของคอปปีนั้นในทันที [5]

ฉะนั้น ผู้เขียนยกตัวอย่างข้อมูลประวัติศาสตร์ของคลองรังสิตเปรียบเทียบกับคลองแสนแสบ(เขตส่วนหนึ่งมีนบุรี) อยู่ทางตอนใต้ของคลองรังสิต (ดูภาพที่ 4 [แผนที่ที่ 1]) พ.ศ.2431 ตามบันทึกของนายเม็คดาธิ [5] ซึ่งไปทำการสำรวจ ทำแผนที่ของรัฐบาลในเขตนั้นก็ยืนยันว่า คลองแสนแสบไม่มีการเพาะปลูก แต่เต็มไปด้วยทุ่งร้างป่าที่มีอันตราย แต่หลังจากนั้น 7 ปี คือ ในปีพ.ศ.2438 นายเม็คดาธิได้กลับไปที่นี่อีกและได้พบว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นที่นั่นอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ทุ่งร้างป่าได้ถูกขับไล่ออกไปและคนได้เข้าไปอยู่แทน บริเวณที่เขาอ้างถึงจะได้แก่ที่ดิน ซึ่งตรงขึ้นไปจากแสนแสบไปยังส่วนใต้ของรังสิต คนจะเริ่มอพยพเข้ามาในเขตรังสิต โดยเริ่มเข้ามาทางตอนใต้ แล้วค่อย ๆ กระจายขึ้นทางเหนือ คือ จะเป็นไปพร้อมกับที่คลองของบริษัทได้ขุดเข้าไป (โครงการรังสิตเป็นคลองรังสิต)

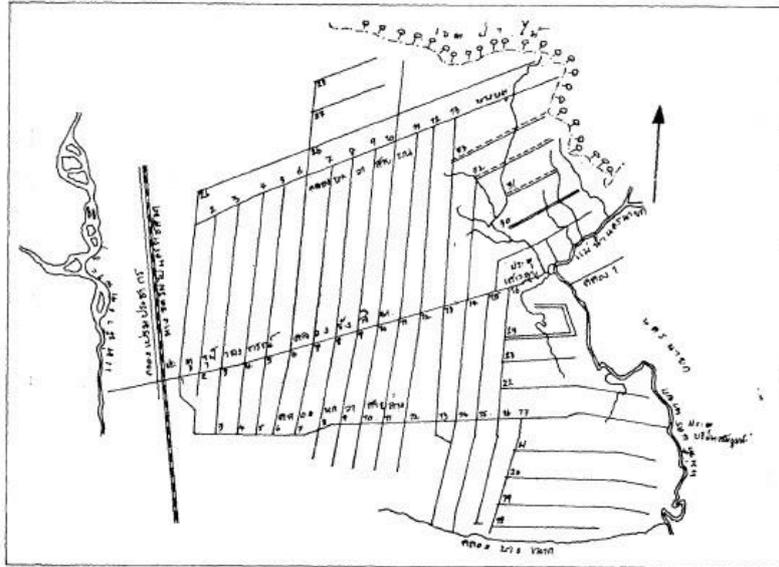

แผนที่ 1. คลองตามโครงการรังสิตที่บริษัทขุดคลองแควนสยามขุดในครั้งแรก
พ.ศ. 2433
ที่มา : กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสาร ร. 3 กษ. 9.4/1

ภาพที่ 4: การพัฒนาที่ดินและผลกระทบต่อสังคม พ.ศ. 2431-2457

โดยแผนที่ของบริษัท ซึ่งพื้นที่ หรือที่ดินทุ่งรังสิต ที่ถูกพัฒนาที่ดิน เกี่ยวข้องนวัตกรรมแผนที่เพื่อมาใช้ปฏิบัติการเปลี่ยนที่ดินทางเศรษฐกิจ เมื่อขุดคลองเสร็จ พ.ศ. 2440 ได้มีการสร้างประตูน้ำทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานชื่อ "ประตูน้ำจุฬาลงกรณ์" คู่กับ "ประตูน้ำเสาวภา" ทั้งพระราชทานชื่อคลองว่า "คลองรังสิตประยูรศักดิ์" ซึ่งเป็นพระนามของพระราชโอรสผู้เป็นพระนัดดาของพระองค์เจ้าสายสมิทวงศ์เป็นเกียรติสืบมา

แต่การพัฒนาที่ดินครั้งใหญ่นี้เองก็เกิดปัญหา เพราะมีข้าราชการออกตราจองดักหน้าการขุดคลองกับพื้นที่สัมปทานหลายราย ทั้งมีราษฎรนักเลงโตก่อวิวาทมิให้มีการขุด ทำร้ายคนงานตลอดจนทรัพย์สินของบริษัท ถึงขั้นมีการฟ้องร้องถึงฎีกาตัดสินความ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงประกาศใช้โฉนดที่ดินเป็นเอกสารสิทธิ์ที่นี้เป็นแห่งแรกของมณฑลกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2444 ซึ่งเป็นรากฐานของพระราชบัญญัติโฉนดที่ดิน พ.ศ. 2451

แผนที่ ๕ คลองตามโครงการรังสิตที่บริษัทชุดคลองแลคูนาสยามได้ขุดในทุ่งหลวงฝั่งตะวันออก
ของแม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพที่ 5: การพัฒนาที่ดินและผลกระทบต่อสังคม พ.ศ. 2431-2457

เมื่อวันศุกร์ที่ ๖ มีส่วนต่อการพัฒนาธนบุรี ซึ่งบริษัทชุดคลองแลคูนาสยามได้ขุด
คลองเข้าไปในเขตรังสิต ปรากฏว่าได้มีผู้คนพากันอพยพจากที่ต่าง ๆ เข้ามาในเขตนี้มากพอสมควร
และทวีจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อดินดีน้ำอุดม ผู้คนก็หลั่งไหลเข้ามา มาก รวมทั้งโจรผู้ร้ายก็ชุกชุมมาก
โดยเฉพาะปลายเขตจนเรียกกันว่า "หนองเสือ" คือ "เสือปล้น" พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวก็ทรงแก้ปัญหาอีกครั้ง โดยการยกบริเวณนี้เป็นเมือง เรียกว่า "เมืองธนบุรี" ขึ้นกับ
มณฑลกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2444 มีนายพันโทพระฤทธิจักรกำจร เป็นผู้ว่าราชการ
เมืองท่านแรก แบ่งการปกครองเป็น 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองธนบุรี อำเภอบางหวาย อำเภอลำ
ลูกกา และอำเภอหนองเสือ ทรงแบ่งพื้นที่คลองแสนแสบตอนล่างเป็น "เมืองมีนบุรี" ให้เป็นเมืองข้าว
เมืองปลาคู่กัน และทรงมอบหมายให้พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวง
ยุติธรรมตั้งศาลที่เมืองธนบุรี จนมีการตั้งศาลเมืองเมื่อวันที่ 1 กันยายนปีเดียวกันนั้น โดยมีฐานะ
เป็นศาลหัวเมือง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมพระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จเปิดศาลากลาง
เมืองธนบุรี เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2445 โดยเสด็จพระราชดำเนินจากสถานีรถไฟสามเสนถึง
สถานีรถไฟคลองรังสิต เวลาสองโมงเช้าเศษ มีผู้ว่าราชการเมือง ข้าราชการ และชาวเมืองได้อัญเชิญ
ดอกไม้ รูปเทียน และเครื่องสักการะ อัญเชิญลงสู่เรือพระที่นั่งสมจิตรหวัง ถึงเมืองเวลาสี่โมงเศษ
ผู้ว่าราชการจังหวัดกราบบังคมทูลถวายรายงานประวัติเมืองและบรรจุลงทึบทองคำลงยาราชาชาติที่
ชาวเมืองพร้อมใจทูลเกล้าฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชดำรัสตอบ
และทรงชักเชือกแพรคลุมป้าย ทหารกองเกียรติยศบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ประโคมแตร
สังข์ ข้อง ซัย และชักธงประจำเมืองขึ้นสู่ยอดเสา ราษฎรเข้าถวายข้าวสาร

เมื่อการพัฒนาที่ดินตามโครงการรังสิต ทำให้มีคนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณทุ่งรังสิตมากขึ้น โดยเฉพาะทางตอนใต้ของโครงการ แล้วกระจายตัวขึ้นไปทางตอนเหนือตามคลองที่ขุดเพิ่มขึ้น สาเหตุที่ผู้คนอพยพเข้ามาในเขตรังสิตมากขึ้นเป็นผลมาจากการขยายตัวของ การส่งออกข้าว ประกอบกับความเชื่อมั่นในระบบชลประทานแบบใหม่นี้ว่าจะสามารถช่วยเพิ่มผลผลิตและแก้ปัญหาเรื่องน้ำได้ ทำให้มีคนสนใจลงทุนทำนาขึ้นมากขึ้น ตลอดจนมีการผลักดันไพร่และทาสที่เป็นอิสระให้เข้าไปทำงานยังพื้นที่การเกษตรใหม่แห่งนี้อีกด้วย บริเวณทุ่งรังสิต จึงเปลี่ยนสภาพจากพื้นที่รกร้างกลายเป็นบริเวณที่มีการอยู่อาศัยหนาแน่นมากขึ้น และมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา ประกอบด้วยคนไทย จีน มอญ ลาว และแขกมลายูที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม ตั้งบ้านเรือนปะปนกันไป

นอกจากนั้นการขุดคลองตามโครงการรังสิตยังส่งผลให้พื้นที่เพาะปลูกข้าวบริเวณทุ่งรังสิตขยายตัวขึ้น จนเป็นแหล่งปลูกข้าวขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศ มีผลผลิตเฉลี่ยต่อปีสูงถึง 100,000 เกวียน หรือประมาณร้อยละ 10 ของปริมาณผลผลิตข้าวทั้งหมดของภาคกลาง นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการปลูกข้าวทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน เช่น ใน พ.ศ. 2449 ได้มีการนำเครื่องจักรไถนามาทดลองใช้เป็นครั้งแรกที่บริเวณคลองที่ 1 และจัดให้มีการประกวดพันธุ์ข้าวขึ้นเป็นครั้งแรกที่รังสิตเมื่อ พ.ศ. 2450 เพื่อกระตุ้นให้ชาวนาคัดเลือกพันธุ์ข้าว ซึ่งข้าวจากเขตรังสิตได้รับยกย่องว่ามีคุณภาพดี ตลอดจนมีการตั้งสถานีทดลองพันธุ์ข้าวขึ้นที่รังสิต เพื่อค้นหาพันธุ์ข้าวที่ดีมาแนะนำเกษตรกร ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนเมืองเป็นจังหวัด รัษฎบุรี จึงเป็นจังหวัดหนึ่งขึ้นกับมณฑลกรุงเทพ

เมื่อผู้เขียนยกตัวอย่างแผนที่พระราชอาณาจักรสยาม-Map of Siam พิมพ์จากต้นฉบับของกระทรวงคมนาคมที่เขียนเมื่อพ.ศ.2457 (ค.ศ.1914) เผยแพร่ครั้งแรกในหนังสือ "ที่รุกรกแห่งการเปิดทางรถไฟหลวงสายใต้ ๒๕๕๙" ตรงกับกลางรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว [6]

โดยแผนที่แผ่นแรก ๆ ที่พิมพ์ขึ้นโดยรัฐบาลสยามภายหลังการลงนาม "สัญญาในระหว่างกรุงสยามกับกรุงอังกฤษ และสัญญาว่าด้วยเขตแดน ร.ศ.127" พ.ศ.2451/52 (ค.ศ.1909) อันเป็นข้อตกลงกันว่าสยามยอมสละอำนาจอธิปไตยเหนือรัฐกลับคืน-ตริงกานู-เดดะห์-ปะลิส ให้กับอังกฤษ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและเงินกู้เพื่อนำมาสร้างทางรถไฟ หนังสือสัญญานี้ทำให้สยามมีเส้นเขตแดนเป็นรูปร่างประหนึ่ง "ชวานทอง" อย่างที่เรารู้ในปัจจุบัน

ฉะนั้น ผู้เขียนยกตัวอย่างแผนที่ยังเป็นประจักษ์พยานถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยมุมซ้ายล่างของแผนที่กำหนดสัญลักษณ์แสดงแหล่งที่มีแร่ธาตุโลหะและอัญมณีต่าง ๆ อาทิ เหล็ก ดีบุก ตะกั่ว ทอง ทองแดง ถ่านหิน แร่โอลแฟรม แร่พลวง นิล และทับทิม นอกจากนี้ ผู้เขียนยังระบุตำแหน่งแหล่งที่มาของสินค้าส่งออกสำคัญในสมัยนั้น อาทิ ไหม ข้าว ไม้สัก ยาสสูบ ฝ้าย และพริกไทย

ผลการเปิดประเทศจากการหลังการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง ในสมัยรัชกาลที่ 4 ส่งผลให้การส่งออกสินค้าทางการเกษตรของไทยเพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าว เมื่อความต้องการมีมากขึ้น กระบวนการผลิตก็ต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกัน มีการทดลองนำเครื่องจักรกลการเกษตร เช่น เครื่องไถนา, เครื่องเกี่ยวข้าว ฯลฯ เข้ามาใช้เป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 รวมทั้งการเดินทางที่พัฒนามากขึ้นพร้อมกับการมีรถยนต์ส่วนตัวอีกด้วย

นวัตกรรมแผนที่ต่อทุ่งรังสิต เมืองธัญบุรี ในการพัฒนาต่อการเปลี่ยนแปลงของเมือง

เมื่อผู้เขียนยกตัวอย่างการยุบรวมจังหวัดธัญญบุรีกับปทุมธานี และผลกระทบจังหวัดธัญญบุรีดำรงสภาพเป็นเมืองและจังหวัดอยู่นาน 31 ปี จนวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2474 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จังหวัดธัญญบุรีถูกยุบรวมเข้ากับจังหวัดปทุมธานี เพื่อประหยัดงบประมาณราชการ

เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ส่วนจังหวัดมณฑลบุรีที่เป็นเมืองคู่กันนั้น ได้ถูกยุบรวมเข้ากับจังหวัดพระนคร(จังหวัดในอดีตของประเทศไทย ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีขึ้นในช่วง พ.ศ. 2408-2515 ก่อนที่จะรวมกับจังหวัดธนบุรี เป็นกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน)เมื่อประเทศไทยเริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และสนใจส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมทำให้ทุ่งรังสิตซึ่งถูกปรับ เปลี่ยนให้เป็นเขตกิจกรรมปลูกข้าวขนาดใหญ่ เริ่มปรับเปลี่ยน ไปเป็นพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย การสร้าง นิคมอุตสาหกรรมวนนคร เมื่อปีพ.ศ.2515 สะท้อนให้เห็น ความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญอีกครั้งของพื้นที่แห่งนี้ จาก “ทุ่ง” กลายมาเป็น “เมืองแห่งใหม่” (วนนคร)

ซึ่งนอกจากจะส่งผล อย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และภูมิทัศน์แล้ว ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างของประชากรโดยรวม ในทุ่งรังสิตด้วย เมื่อโรงงานอุตสาหกรรมรับแรงงานหญิงเป็นหลัก คณะรัฐมนตรีโดยการสนับสนุนของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ (อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฯลฯ) ได้ริเริ่มจัดหาพื้นที่บริเวณทุ่งรังสิตให้กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2510 และการขยายการเรียนการสอนของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยให้นักศึกษาปีที่ 1 ของทุกคณะได้ เข้ามาเรียนที่ ศูนย์รังสิตเป็นครั้งแรกในปีพ.ศ.2529 [4]

ในขณะที่รังสิตคลองสิบสองยังไม่เหมาะจะสร้างศูนย์การค้าแห่งใหม่เพราะยังเป็น “ทุ่งนา” อยู่ การกำหนดความหมายของงผิวโลกและการปฏิบัติของมนุษย์ต่างส่งผลต่อกันและกัน ความเปลี่ยนแปลงด้านใดหนึ่งย่อมมีผลต่ออีกด้านไปด้วย ตัวอย่างเช่น เมืองรังสิตเป็นทุ่งนา ชีวิตที่นั่นก็เกี่ยวข้องกับกับการทำนา ยังไม่มีวิ้วแว่วว่าจะเป็นศูนย์การค้า หรือรังสิตที่เป็นชุมทางรถระหว่างกรุงเทพฯ กับตอนบนของประเทศ

เมื่อมีมหาวิทยาลัยไปตั้งอยู่อีกแห่ง ความหมายของ “รังสิต” ในจินตภาพของผู้คนก็จะเปลี่ยนไปจากเดิม พฤติกรรมของชุมชนแถบนั้นและของผู้อื่นต่อรังสิตก็คงเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วในเวลาไม่มากนัก [7]

จากคลองสู่การพัฒนาในรูปแบบเมืองสมัยใหม่ จากการเกิดของถนนรังสิต-นครนายก ซึ่งเป็นถนนที่แยกมาจากถนนพหลโยธิน เริ่มต้นจากถนนพหลโยธิน ที่บริเวณทางแยกต่างระดับรังสิตที่หลักกิโลเมตรที่ 32 ในท้องที่ตำบลประชาธิปัตย์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ยาวไปทางอำเภอเมืองนครนายก รวมระยะทางทั้งหมด 74.811 กิโลเมตร

ในช่วงปี พ.ศ. 2528-2538 เป็นช่วงที่เริ่มมีโครงการสมัยใหม่เกิดขึ้นบนย่านนี้จำนวนมาก และเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองสมัยใหม่ ซึ่งอาจเป็นผลจากการที่กลุ่มทุนเอกชนมองเห็นโอกาสความเจริญเติบโตของพื้นที่ย่านนี้ในอนาคต เพราะย่านนี้กำลังจะกลายเป็นเมือง การศึกษาขนาดย่อมจากการเกิดมหาวิทยาลัยหลายแห่งขึ้น ไม่ว่าจะ เป็น มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยกรุงเทพ

กลุ่มทุนเอกชนได้เข้าไปจับจองพื้นที่พัฒนาโครงการเชิงพาณิชย์หลากหลายรูปแบบ เริ่มด้วยกลุ่มสวนสนุกดิสนีย์เวิลด์ สวนสนุกขนาดใหญ่ เปิดให้บริการในปี พ.ศ. 2536 บนกิโลเมตรที่ 7

(บริเวณคลองสาม) ฝั่งมุ่งหน้าไปนครนายก ต่อมาห้างสรรพสินค้าเมอร์รี่ดิงส์ที่เดิมมีแต่สาขาในเมือง และใกล้เมือง ก็มาปักธงเปิดสาขารังสิตในปีเดียวกัน บนถนนพหลโยธิน (ปัจจุบันคือบีบีทาวเวอร์ รังสิต)

ถัดจากนั้น ในปี พ.ศ. 2537 กลุ่มเซียร์ฯ ก็ปักธงเปิดศูนย์การค้าเกี่ยวกับไอทีและ อิเล็กทรอนิกส์ ตามด้วยกลุ่มตระกูลหวังหลีที่ผุดศูนย์การค้าขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ภายใต้ชื่อ ฟิวเจอร์พาร์ค รังสิต ในปี พ.ศ. 2538 ซึ่งเป็นโครงการศูนย์การค้าที่ส่งผลบวกกับย่านนี้มหาศาล กลายเป็นศูนย์กลางแหล่งช้อปปิ้งชั้นนำที่มีความทันสมัยของคนย่านรังสิต

จากการเกิดขึ้นของทั้งมหาวิทยาลัย สวนสนุก ห้างสรรพสินค้า และศูนย์การค้า ทำให้ย่านนี้ กลายเป็นพื้นที่ชานเมืองที่มีความเจริญเติบโตเป็นอย่างมาก ดึงกลุ่มทุนใหม่ ๆ เข้าสู่พื้นที่อย่าง ต่อเนื่อง โดยเฉพาะตลาดบ้านจัดสรร ย่านรังสิตกลายเป็นย่านยอดนิยมของตลาดบ้านจัดสรร ทั้ง ทาวน์เฮาส์ บ้านหรู มาเปิดขายบนย่านนี้จำนวนมาก เจาะกลุ่มคนในพื้นที่ที่ขยายครอบครัว และคน กำลังซื้อสูงจากฝั่งกรุงเทพฯ ที่ต้องการที่อยู่อาศัยแบบบ้านเดี่ยว ใกล้เมือง

แม้ว่าในช่วงเกิดวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 จะสร้างผลกระทบเป็นวงกว้าง ห้างสรรพสินค้าบางแห่งในย่านรังสิตปิดตัวลง แต่ส่วนใหญ่สามารถปรับตัวและเปิดให้ดำเนินการต่อ ได้ เพราะความเป็นชุมชนอยู่อาศัยขนาดใหญ่ และความเป็นย่านมหาวิทยาลัยที่ค่อย ๆ เติบโต ทำให้ เกิดความต้องการที่อยู่อาศัยใกล้มหาวิทยาลัย ตลาดหอพัก อพาร์ทเมนต์ย่านนี้ขยายตัวมาก และมี อัตราค่าเช่าค่อนข้างสูง เพราะเน้นความปลอดภัยในการอยู่อาศัยของนักศึกษา อีกทั้งการขยายตัว ของชุมชนย่านนี้ยังส่งผลให้พื้นที่รอบศูนย์การค้าและสวนสนุกดรีมเวิลด์ เป็นโซนที่ไพรม์ที่สุดของย่าน นี้ด้วย

หลังจากนั้นเป็นต้นมา พื้นที่ของอดีตจังหวัดธัญบุรี ได้เปลี่ยนแปลงจากการเป็นแหล่ง ผลิตข้าวสู่เมืองหลวง ไปเป็นชานเมืองที่รองรับโรงงานอุตสาหกรรมและบ้านจัดสรร ด้วยบริเวณนี้ สะดวกกับการเดินทางเข้ากรุงเทพมหานครมากกว่าปทุมธานี ราชการส่วนกลาง จึงแยกมาตั้งหน่วย ที่นี้มากกว่า อาทิ พิพิธภัณฑสถานสงเคราะห์ หรือมหาวิทยาลัย แม้ว่าชาวธัญบุรีจะมีรายได้จาก การขายหรือเช่าที่นาเดิม แต่เอกลักษณ์ของเมืองข้าวเดิมก็หายไป สู่ส่วนหนึ่งของปทุมธานี ผลกระทบของการพัฒนาเมืองบกบนเส้นทางรถยนต์

นวัตกรรมแผนที่ต่อมิมบุรี ในการพัฒนาต่อการเปลี่ยนแปลงของเมือง

“มิมบุรี” เป็นชื่อที่ตั้งใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๔๕ แต่เดิมเป็นท้องนากว้างใหญ่ กิน เนื้อที่ตั้งแต่ จ.ธัญบุรี (ในปัจจุบันคือ อ.ธัญบุรี) จ.มิมบุรี (ในปัจจุบันคือ เขตมิมบุรี ใน กรุงเทพมหานคร) ไปจนถึง จ.นครนายก ชาวเมืองละแวกใกล้เคียงรู้จักพื้นที่บริเวณนี้ว่า “ทุ่งแสน แสบ” และ “ทุ่งหลวง”

เมืองใหม่ตั้งขึ้นที่ทุ่งแสนแสบ ที่น่าจะหมายถึงท้องทุ่งริมคลองแสนแสบ คลองที่ขุดขึ้นในปี พ.ศ.2380 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อใช้ในการสัญจรทางน้ำ เนื่องจาก ความยาวของคลองชาวบ้านจึงเรียกกันว่า คลองแสนแสบบ้าง

ต่อมามีมณฑลเทศาภิบาล คือ ระบบแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการเลียนแบบการปกครองของอังกฤษในพม่าและ มาเลเซีย เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2440 โดยพระราชดำริของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ โดย มณฑล → เมือง (จังหวัด) → อำเภอ → ตำบล → บ้าน (หมู่บ้าน)

โดยกำเนิดเมืองปลา มีคำว่ามินบุรีแปลว่า “เมืองปลา” เป็นนามที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) พระราชทานให้กับเมืองใหม่ที่ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2445 โดยรวมอำเภอคลองสามวา อำเภอแสนแสบ อำเภอหนองจอก และอำเภอเจียรดับ (ปัจจุบันอยู่ในเขตหนองจอก) เข้าไว้ในเขตการปกครองของเมือง เหตุที่ใช้ชื่อว่าเมืองปลาเนื่องจากตำบลแสนแสบเป็นบริเวณที่มีบ่อปลา มาก และเพื่อให้สอดคล้องกับชื่อเมืองธัญญบุรีที่แปลว่า “เมืองข้าว”

ซึ่งเขตมินบุรีในอดีตเป็นท้องที่หนึ่งของ อำเภอคลองสามวา ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งทางทิศ ตะวันออกของมณฑลกรุงเทพ ต่อมาในปี พ.ศ. 2445 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้รวมท้องที่อำเภอคลองสามวากับอำเภอข้างเคียงอีก 3 อำเภอตั้งขึ้นเป็นเมืองใหม่และพระราชทานนามว่า “เมืองมินบุรี” อำเภอคลองสามวา จึงเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอเมือง เนื่องจากเป็นที่ตั้งของเมือง (จังหวัด) แห่งนี้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2474 จังหวัดมินบุรีถูกรวมเข้ากับจังหวัดพระนคร เพื่อประหยัดงบประมาณราชการเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 อำเภอที่เป็นที่ตั้งของ จังหวัดมินบุรีเดิม จึงมีชื่อเรียกว่า อำเภอมินบุรี

ภาพที่ 6: เส้นทางเสด็จอินโดจีนของฝรั่งเศสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระราชินี 6 เมษายน-8 พฤษภาคม พ.ศ.2473 (ค.ศ.1930)

เมื่อปรีดี ร่วมเปลี่ยนระบอบเก่าสู่ระบอบประชาธิปไตย มีภาพของปรีดี ที่มีมินบุรี(เมืองปลา อดีตมินบุรีเป็นอีกจังหวัดแยกจากกรุงเทพฯ) กับ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา พิธีทำนาที่มีมินบุรี กรุงเทพฯ [8]

จากนั้นกระทรวงมหาดไทยได้ตั้งสุขาภิบาลมินบุรีขึ้นในปี พ.ศ. 2498 ภาพสะท้อนการพัฒนาปฏิรูปการปกครองสืบทอดมรดกไม่ต่อเนื่องกลายเป็นเขตมินบุรี ซึ่งดูภาพแผนที่ ทำหน้าที่บันทึกความทรงจำของผู้คน สถานที่หนึ่ง ในการเปลี่ยนแปลงจากจังหวัดหรือเมืองมินบุรีหายไป กลายเป็นส่วนหนึ่งของกรุงเทพฯ และเมืองบกสัจจรเส้นทางถนนสมัยใหม่สำหรับรถยนต์

นวัตกรรมแผนที่กระดาษต่อการเดินทางสมัยใหม่ทางบก

เมื่อการพัฒนาบ้านเมือง จังหวัด ก็เริ่มเปลี่ยนไป ยกตัวอย่างถนนเจริญกรุง เป็นถนนแห่งแรกของสยาม โดยเปรียบเทียบกับ ถนนตรง (หรือถนนพระรามที่ 4 ในปัจจุบัน) เมื่อสร้างถนนเจริญกรุงเสร็จใหม่ ๆ นั้น ยังไม่ได้พระราชทานนาม จึงเรียกกันทั่วไปว่า ถนนใหม่ และชาวยุโรปเรียกว่า

นิวโรด (New Road) ชาวจีนเรียกตามสำเนียงแต้จิ๋วว่า ซิงพะโล้ว แปลว่าถนนตัดใหม่ ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามถนนว่า “ถนนเจริญกรุง” ซึ่งมีความหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง เช่นเดียวกับชื่อถนนบำรุงเมืองและถนนเฟื่องนครที่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในคราวเดียวกัน

การดำรงชีวิตแบบอยู่บนบกที่กรุงเทพฯ เริ่มแสดงร่องรอยในพ.ศ.2400 เมื่อมีการสร้างถนนขึ้นมาเป็นครั้งแรก ตามมาด้วยรถรางใน พ.ศ.2430 และรถไฟใน พ.ศ.2443 เมื่อวัฒนธรรมฝรั่งเป็นวัฒนธรรมของคนที่อยู่บนบก ความขัดแย้งระหว่างวิถีการดำรงชีวิตแบบชาวน้ำและชาวบกก็เกิดขึ้น มีชาวฝรั่งเทศคนหนึ่งได้เดินทางมากรุงเทพฯ ในสมัยรัชกาลที่ 5 และได้บรรยายสิ่งที่เขาได้เห็นในหนังสือว่าคนไทย

“...ไม่มีเวลาพอที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับการปฏิรูปบ้านเมืองซึ่งกำลังมีขึ้นอยู่ทุกขณะไม่ว่าในส่วนราชการหรือในชีวิตประจำวันของประชาชน ความเชื่อถือและประเพณีอันล้ำสมัยกำลังต้องสลายตัวอยู่แทบทุกวัน การเปลี่ยนแปลงสภาพของถนนหนทางอันประกอบด้วยรถรางไฟฟ้าที่แล่นไปมาระหว่างวัดวาอารามและช่าง ซึ่งผู้คนนับถือ ตลอดจนความซุกซุนวุ่นวายระหว่างรถจักรยาน ซึ่งวิ่งชนเสี้ยงที่ใช้คนหามเจ้านาย ทำให้เห็นชัดว่าการสัญจรสมัยใหม่ขัดแย้งกันอย่างมากกับสิ่งที่คนพื้นเมืองเคยชิน”

เราต้องเข้าใจว่าข้อความนี้เขียนในสมัยที่ฝรั่งเทศก้าวร้าวรุกรานไทยถึงกับส่งเรือรบเข้ามาปิดแม่น้ำ แต่เป็นข้อความในเชิงมานุษยวิทยาที่น่าสนใจมาก เขากล่าวต่อไปว่ากรุงเทพฯ ประกอบด้วยสองเมืองที่ซ้อนกันอยู่ คือเมืองน้ำและเมืองบกทั้งสองเมืองอยู่ด้วยกันอย่างชัด ๆ และต่างทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกันเพียงแต่วิธีไม่ตรงกัน ยิ่งกาลเวลาผ่านไปก็ยิ่งจะเห็นความขัดแย้งดังกล่าวอีกไม่ช้า เมืองบกจะต้องชนะเมืองน้ำ และเมื่อนั้นนักภูมิศาสตร์ที่ชอบให้สมญานามแปลก ๆ แก่กรุงเทพฯ เห็นจะต้องเลิกใช้คำว่าเวนิสตะวันออกเสียที่ [9]

ต่อมาถนนราชดำเนินสมัย ร.5 เป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2442 เพื่อทรงใช้ในการเสด็จพระราชดำเนินระหว่างพระบรมมหาราชวังกับพระราชวังดุสิต เพื่อความสง่างามของบ้านเมืองและเพื่อให้ประชาชนได้เดินเที่ยวพักผ่อน จึงมีพระราชประสงค์ให้สร้างถนนราชดำเนินให้กว้างที่สุด แต่ทรงให้สองฟากถนนเป็นที่ตั้งของวังและสถานที่ราชการใหญ่ ๆ มิให้สร้างตึกแถวหรือร้านเล็ก ๆ ซึ่งจะทำให้กลายเป็นย่านการค้า โดยในชั้นแรกนั้นทรงมีพระราชดำริว่า เมื่อสร้างถนนที่ตำบลบ้านพานถมจะต้องรื้อป้อมหักกำลังด้สกร น่าจะรักษาชื่อป้อมไว้ใช้เป็นชื่อถนน แต่จะเรียกว่าถนนหักกำลังด้สกร “ก็ดูแปลไม่ได้ความกันกับถนน แต่พักเอาไว้ตรองทีหนึ่ง ควรจะต้องตั้งชื่อให้ทันก่อนตัดถนน”

สาเหตุของการตัดถนนเนื่องจากมีพระราชดำริว่า ท้องที่ตำบลบ้านพานถมถึงท้องที่ตำบลป้อมหักกำลังด้สกรเป็นที่เรือกสวนเปลี่ยวอยู่ระหว่างถนนพยุหยาตรา (ปัจจุบันคือถนนนครสวรรค์) กับถนนสามเสน ยังไม่เป็นที่สมบูรณ์ทันเสมอท้องที่ตำบลอื่น เพราะยังไม่มีถนนหลวงที่จะทำให้ประชาชนทำการค้าขายสะดวกขึ้น พระราชทานนามว่า “ถนนราชดำเนิน” เช่นเดียวกับถนนควีนส์วอล์ก (Queen’s walk) ในกรีนปาร์ก (Green Park) ที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เป็นต้น

เนื่องจากนั้นการพัฒนาถนน มีต่อมากมดูคลองสร้างถนน ที่ยกตัวอย่างของถนนในกรุงเทพฯ เพราะว่าเรารู้ว่าพัฒนาการเมืองมีบุรี ต่อมากุกรรมเข้ากับกรุงเทพฯ กลายเป็นเขตมีบุรี ซึ่งผู้เขียนยกตัวอย่างถนนพหลโยธิน เป็นสายสำคัญ ไปสู่ปทุมธานี จากหลักกิโลเมตรที่ 0 ของ

ถนนพหลโยธินเริ่มต้นการนับจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ถนนราชดำเนินกลาง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

จากทางรถยนต์ : ถนนเส้นหลักของย่านนี้ คือ ถนนพหลโยธิน ซึ่งจะวิ่งผ่านฟิวเจอร์พาร์ค รังสิตไปทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แล้วยาวออกนอกเมืองไป จากถนนเส้นนี้จะมีถนนสายสำคัญ มาเชื่อมต่ออีกหลายสาย ได้แก่ ถนนรังสิต-นครนายก ถนนรังสิต-ปทุมธานี และถนนคลองหลวง หรือถนนรังสิต-นครนายก ไปัญบุรีด้วย

แน่นอนว่า บทบาทของแผนที่บนกระดาษ เป็นปัจจัย ทำให้เกิดการเห็นภาพของผังเมือง และเส้นทางการสัญจรทางบก กำลังเปลี่ยนแปลงภายในกรอบแผนที่ของชาติ สู่แผนที่เส้นทางในท้องถิ่นของการเดินทางสัญจรของการจราจรเลนขวาตามระบบการจราจรแบบอังกฤษของเส้นทาง ยานยนต์สมัยใหม่ ที่มีพวงมาลัยด้านขวาของผู้คน

ดังนั้น ผู้เขียนยกตัวอย่างตัวชี้วัดของการเปลี่ยนแปลงของการเดินทางจากทางเรือ สู่ทาง รถไฟ และเส้นทางถนน เป็นความเข้าใจวิถีชีวิตประจำวันบนเส้นทางถนนของผู้คนมากขึ้น คือการเปลี่ยนแปลงของการสัญจรจากทางน้ำ มาเป็นสัญจรทางบก ยกตัวอย่างก๊วยเตี๋ยวเรือ ที่เคยขาย ตามการสัญจรทางเรือมาเป็นสัญจรทางถนน ซึ่งถนนอย่างถนนพหลโยธิน จากภาพแผนที่ทางบก เป็นแนวทางการวิเคราะห์ความเป็นมาของการเปลี่ยนแปลงของเส้นทางสู่การเชื่อมโยงของแผนที่ กระดาษสู่นวัตกรรมแผนที่ดิจิทัล

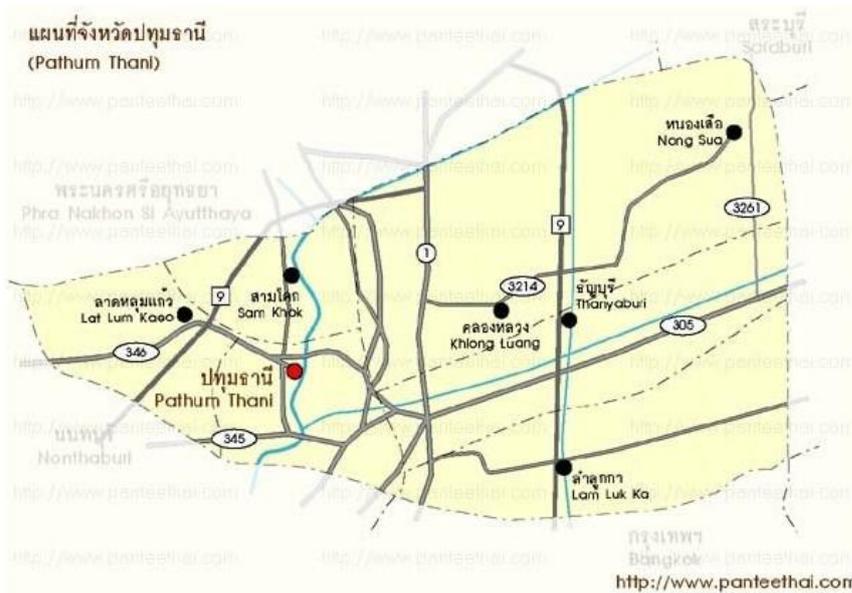
นวัตกรรมแผนที่กระดาษสู่นวัตกรรมแผนที่ดิจิทัลกับการเดินทางสมัยใหม่

หากจะกล่าวถึง นวัตกรรมแผนที่กระดาษสู่นวัตกรรมแผนที่ดิจิทัลกับการเดินทาง สมัยใหม่ ผ่านถนนโดยรถยนต์สู่การท่องเที่ยวเป็นผลประโยชน์ของชาติ กรณีศึกษาเมืองข้าว-เมือง ปลา (รังสิต-ัญบุรี-มินบุรี) คงต้องพิจารณาบริบทความเปลี่ยนแปลงเป็นเมืองบก เส้นทางรถยนต์ ได้มีความสำคัญแทนเส้นทางน้ำของคลองแสนแสบของมินบุรีเป็นเมืองปลา ในกรุงเทพฯ และ ปทุมธานี ที่มีเมืองข้าว คือ ัญญบุรี เป็นส่วนหนึ่งของรังสิตที่เป็นชุมทางระหว่างกรุงเทพฯ กับ ตอนบนของประเทศ เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงจินตภาพของเมืองเปลี่ยนผ่านเมืองทางน้ำสู่เมือง บกเส้นทางรถยนต์

โดยผู้เขียนยกตัวอย่างการเดินทางจากกรุงเทพฯ ถนนพหลโยธิน ถนนทางหลวงหมายเลข 1 จากคลองสู่การพัฒนาในรูปแบบเมืองสมัยใหม่ จากการเกิดของถนนรังสิต-นครนายก ซึ่งเป็น ถนนที่แยกมาจากถนนพหลโยธิน(ปรีดี พนมยงค์ กับ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา พิธีทำนาที่มิน บุรี) เริ่มต้นจากถนนพหลโยธิน ที่บริเวณทางแยกต่างระดับรังสิตที่หลักกิโลเมตรที่ 32 ในท้องที่ ตำบลประชาธิปัตย์ อำเภอัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

ส่วนทางเลือกการเดินทางเริ่มต้นจากถนนสุวินทวงศ์ในแขวงมินบุรี เขตมินบุรี ไปตัดกับ ถนนประชาร่วมใจ เข้าสู่ท้องที่แขวงทรายกองดิน เขตคลองสามวา ตัดกับถนนเข้าวัดสุขใจบริเวณ แยกถนนนิมิตใหม่ (ถนนวัดสุขใจ) และถนนหทัยมิตร (ถนนเชื่อมถนนนิมิตใหม่กับถนนหทัยราษฎร์) ข้ามคลองสองเข้าสู่แขวงสามวาตะวันออก ข้ามคลองสาม เมื่อเลยชอยกาเซ็ม

จึงโค้งไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ข้ามคลองสี่ จากนั้นตัดกับถนนราษฎร์นิมิต (ถนน นิมิตใหม่ - หทัยราษฎร์) ชอยนิมิตใหม่ 64 และถนนโมตรีจิต เมื่อเลยปากชอยนิมิตใหม่ 66จึงเข้าสู่ พื้นที่ตำบลลำลูกกา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

จิมเอสติดตามรถ (Vehicle GPS Tracker)

ภาพที่ 8: แผนที่ปทุมธานี

รูปแบบการปฏิวัติของนวัตกรรมถูกรอบงำโดยการผลักดันของเทคโนโลยี [10] ซึ่งผู้เขียนเสนอการเปรียบเทียบ Technology push เป็นการผลักดันโดยฝั่งคนเทคนิค นักพัฒนา หรือโปรแกรมเมอร์ ที่อาจเริ่มต้นโดยความบังเอิญหรือความตั้งใจจากงานวิจัยในห้องแล็บเล็กๆ ศึกษาและพัฒนา จนกระทั่งกลายเป็นแอปพลิเคชันชั้นยอด หรือเว็บไซต์ชั้นนำในท้องตลาด ในขณะที่เดียวกันก็มีอีกแรงตรงกันข้ามเรียกว่า Demand pull หรือแรงดึง เป็นความต้องการของผู้บริโภคที่อยากได้อะไรสักอย่างมาตอบสนอง ความสะดวกสบายในชีวิตประจำวัน ความรวดเร็วในการประกอบธุรกิจ

เมื่อทราบความปรารถนาดังกล่าวแน่ชัด นักพัฒนาจึงนำไปออกแบบมาเป็นแอปพลิเคชันอย่างที่คน [11] ตามแรงดึงของตลาดแอปพลิเคชันต่างๆ ที่ออกสู่สายตาเราในปัจจุบันมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งนั้นก็มาจากแรงผลักดัน 2 ด้านที่แตกต่างกัน คือ Technology push และ Demand pull แล้วข้อเสนอของผู้เขียนให้เห็นภาพการออกแบบแผนที่ดิจิทัลสำหรับท้องเกี่ยวกับรถยนต์

การขับรถเพื่อท้องเกี่ยวก็จะมีคำแนะนำเส้นทางท้องเกี่ยวพร้อมสถานที่ที่น่าสนใจต่างๆ เช่น ร้านอาหาร ที่พัก จุดชมวิว แหล่งท้องเกี่ยว เป็นต้น และนักเดินทางก็มักจะพกอุปกรณ์ GPS ในรูปแบบ Smart Phone ซึ่ง Google Map แทนการพกพาแผนที่กระดาษอย่างในอดีต โดยการสร้างแอปฯ เพื่อนำทางของไทยเองไม่ใช่แค่การผูกขาดของกูเกิ้ลแมพอย่างเดียว (ในยุคที่มี “นวัตกรรมแผนที่ยุค 4.0” เพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำที่ยั่งยืน เป็นต้น)

บทสรุป

นวัตกรรมแผนที่ เป็นการพัฒนาต่อยอดรับรู้ได้ทางประวัติศาสตร์ ผ่านยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม การแพร่กระจายของระบบทุนนิยม ทุนนิยมการพิมพ์ [12] และการพิมพ์แผนที่บนกระดาษ ผลกระทบ Disruptive Moments ในกำเนิดสยามจากแผนที่ [13] เปลี่ยนผ่านจากแผนที่โบราณ

สมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยกรุงธนบุรีกรณีพระเจ้ากรุงธนบุรีถึง Disruptive Technology มีแผนที่ในโทรศัพท์มือถือ สำหรับยุคปัจจุบันให้ถ่ายภาพผ่านโทรศัพท์มือถือไว้ด้วย

ดังนั้น เราเรียนรู้อดีตผ่านนวัตกรรมแผนที่ ชลประทาน ทำให้พัฒนาทุ่งรังสิต เมืองข้าว และเมืองปลาและการพัฒนาทุ่งรังสิต ทุ่งนาข้าว มีการชลประทานในน้ำมีปลา ในนามีข้าว สูญุดนวัตกรรมใหม่จากหลักฐานและข้อมูลข้อเท็จจริงทางศิลปะ แผนที่ และประวัติศาสตร์

ดังนั้นแล้ว ผู้เขียนยกตัวอย่างนวัตกรรมประเภทนี้ขัดขวาง (Disrupts) และทำลาย เป็นการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีของกระบวนการผลิตในลักษณะที่กำหนดความต้องการ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ ทักษะและความรู้ตอบสนองไม่ดีเลย ผลที่ตามมาคือการลดคุณค่าของความสามารถที่มีอยู่และในกรณีที่รุนแรงคือทำให้มันล้าสมัย [10]

เมื่อเทคโนโลยีทางนวัตกรรมถูกประดิษฐ์ขึ้นเป็นยานพาหนะอันล้ำสมัยได้ ซึ่งผู้เขียนยกตัวอย่างเปรียบเทียบแผนที่บนกระดาษ ก็ได้เปลี่ยนผ่านสู่แผนที่ดิจิทัลจาก Technology Push เป็นการผลักดันโดยฝั่งคนเทคโนโลยี นักพัฒนา หรือโปรแกรมเมอร์ ไม่ใช่ผู้เกิดแผนที่นั้น โดยผู้เขียนเปรียบเทียบกำเนิดแผนที่ของสยาม เป็นชาติสมัยใหม่ได้สะท้อนถึงการเปลี่ยนผัน ดังกล่าวมาสู่พื้นที่ทางกายภาพ ซึ่งผู้เขียนยกตัวอย่างการกำเนิดสยามจากแผนที่ ก็มาจากการเปลี่ยนผัน (Disrupts) ในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของสยาม สู่ประเทศไทย ในโลกาภิวัตน์

โดยเทคโนโลยียกตัวอย่างระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (แผนที่ GIS) ระบบนำทางรถยนต์ (GPS Navigation) ระบบติดตามรถยนต์ (GPS Tracking) ระบบบริการแผนที่ออนไลน์ (Map Service) หรือการพัฒนาระบบติดตามรถยนต์แบบเรียลไทม์ด้วยดาวเทียมจีพีเอส (GPS) ด้วย

ซึ่งผู้เขียนได้แนวคิดสู่แผนที่เกี่ยวกับเส้นทางรถยนต์เพื่อบอกถึงการเปลี่ยนแปลงทางนวัตกรรมเชื่อมโยงถนนกับรถยนต์ ต่อมาเรามาสู่ยุคเปลี่ยนผันมาบนนวัตกรรมโทรศัพท์มือถือผลิตแล้วเราไม่ต้องกางแผนที่กระดาษแบบเดิม โดยการเดินทางด้วยรถยนต์ อาศัยแผนที่จีพีเอสของโทรศัพท์มือถือ ในยุคอินเทอร์เน็ตเป็นทุกสิ่ง (Internet of Things) เชื่อมต่อเมืองอัจฉริยะ (Smart Cities) ในอนาคต ที่วางแผนเป็นระบบได้

อย่างไรก็ดี เราขับรถทันสมัยมีนวัตกรรมระบบแผนที่นำทางในรถยนต์ (Car Navigator) ผ่านการพัฒนาจากแผนที่ยุคกระดาษ สู่แผนที่ยุคดิจิทัล โดยเปรียบเทียบกระดาษ กับดิจิทัล ในความรู้จากแผนที่ของเมือง เมื่อเราต้องการใช้นวัตกรรมแผนที่นำทางสู่จินตภาพแผนที่ทุ่งรังสิต ัญบุรี (เมืองข้าว) มีนบุรี (เมืองปลา) ซึ่งเราสร้างนวัตกรรมแผนที่ (Innovation Map) ก็ได้ถูกออกแบบเพื่อการนำเที่ยวทางวัฒนธรรมของเมืองได้ สะท้อนนวัตกรรมของแผนที่เพื่อสร้างรายได้เป็นผลประโยชน์ของชาติ

References

- [1] Akkaphon Satum, "Effects of Development and Globalization on Natural Resources in the Upper Mekong: The Disappearance of Fish," Master thesis Graduate School, Chiang Mai University, 2005
- [2] Thai Encyclopedia Project for Youth, *History of Map Making of Thailand*, Volume 12, Issue 10, 2021 Maps. [Online]. Available: <https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=12&chap=10&page=t12-10-infodetail02.html>. [Accessed: May.08,2021]
- [3] "King Rama V granted permission to dig "Rangsit Canal" in Thung Luang above Bangkok with herd of elephants and wild fever ," *Silpa-Mag.Com*, 2019 [Online]. Available: https://www.silpa-mag.com/history/article_28515. [Accessed :May.08,2021]
- [4] Thammasat Memorial Museum, "Biography of Thung Rangsit: from Saman, rice field, factory girl, to students and muzzle," [Online]. Available: <https://museum.socanth.tu.ac.th/knowledge/past-exhibition>. [Accessed: May.08,2021]
- [5] Soontree Asawai , "The development of irrigation systems in Thailand from 1888 to 1950," Master of Arts Thesis, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, 1978
- [6] Chanwit Kasetsiri , *Map Collection: History-Geography-Politics with colonialism in ASEAN Southeast Asia*. Bangkok: Social Sciences and Humanities Textbook Project Foundation, 2012
- [7] Thongchai Winichakul , *History of Identity Creation: Collection of articles on socio-political in honor of Professor Sanae Jamrik on the occasion of his 60th birthday*. Bangkok: Thammasat Printing House, 1987
- [8] Santisuk Sophonsiri, Pridi Banomyong and the creation of Thai wisdom. Bangkok: foundation Children , 1999
- [9] Sumet Chumsai Na Ayudhya, *Water: The Birthplace of Thai Culture*. Bangkok: Thai Watthana Panich, 2016
- [10] William J. Abernathy and Kim B. Clark, Innovation: Mapping the winds of creative destruction. *Research Policy*, 1985, vol. 14, issue 1, pp.3-22, 1985.
- [11] Wilas Chamlerwat, "Which one is better, Technology Push or Demand Pull? ," 2011 ([Online]. Available: <https://www.gotoknow.org/posts/248457>. [Accessed :May.08,2021]
- [12] Benedict Anderson , *The Imaginary Community : A Reflection on the Origin and Spread of Nationalism*. Bangkok: Social Sciences and Humanities Textbook Project Foundation, 2009
- [13] Thongchai Winichakul, Puangthong Phawakaraphan, Aida Arunwong, and Ponglert Pongwanan, *The Origin of Siam from Maps: The History of the Nation's Landscape*. Bangkok: Torch Publishing Project with Read Publishers, 2013